

Szegő György

Haulisch Lenke monográfiája Scheiber Hugóról

A múlt század utolsó negyedében egy tízgyermekes portréfestő legidősebb fiaként született Scheiber Hugó. Itthoni munkaalkalom híján az apa Bécsbe ment, a Práter mutatóványosbódéinak háttereit és cégereit festette, és a részletek festésébe korán bevonta fiát. Ahogyan a századvég megtelt a technika új csodáival, úgy vesztett vonzerejéből a Práter, a Scheiber család ismét Pestre költözött. Az apa meghalt, a legnagyobb fiú tartotta el a családot. Ebben a helyzetben a család elvárta, hogy komoly mesterséget válasszon – ő mégis festőpályá-

ra készült. Egyéni utat járt, s ennek a századelő konzervatív magyar kultúrpolitikájában megvolt a pontos helye: 1906-ban képei már a Visszautasítottak tárlatán szerepeltek. 1919-ben, immár a forradalom emigránsaként, ismét Bécsbe került, majd Kassák gyámkodását a kor legismertebb német művészpártfogója, Herwarth Waldené váltotta föl. Scheiber Berlinbe ment, művei Párizsban, New Yorkban arattak sikert. Hitler elől végleg hazaköltözött, de zsidó származása itthon sem kedvez az elismertségnek, hamar elveszíti a Képzőművészeti Szövetség titkári címét. A *Múlt és Jövő* 1941-es évfolyamában elismerő írás jelenik meg róla, Barát Endre tollából. A háború alatt egy tucatot eldugott megmaradt képeiből. Ámos Imre látta őket utoljára. Ámos nem menekült meg, a képek sorsa azóta is ismeretlen... Scheiber életben maradt, de a rákövetkező rendszer sem tűrte meg, kávéházi – ez a jelző akkor az ideológiai ellenség enyhébb címkéje volt – festőként megbélyegezték. Scheiber valójában a magyar expresszionizmus egyik legnagyobb alakja, akit pedig annak idején, a művészet forradalmi közepette az olasz futurista Marinetti személyesen hívott kiállítani Rómába. A létező „szocialista forradalom” nem ismerte fel, nem akarta az igazi újjítókat sem a húszas–harmincas évek Szovjet-Oroszországában, sem a zsidóperekre készülődő kelet-európai népi demokráciákban. 1950-ben teljes nyomorban, „elfelejtve” halt meg.

Amikor az amerikai ócskásboltok legmélyéről halála után jó húsz évvel mégiscsak előkerültek a Scheiber-képek, ismét befogadta a nemzetközi műkereskedelem. Itthon, néhány cikket leszámítva, alig volt róla szó. Az 1964-es Scheiber- emlékkiállítás után már csak a nyolcvanas években megrendezett velencei futurizmus-kiállítás kapcsán jutott eszébe néhány hazai műkritikusnak is, hogy volna itt egy magyar művész, aki európai sikereket tudott magáénak, az avantgárd élvonalához tartozott.

Haulisch Lenke műtörténésznek hét évbe tellett

HAULISCH LENKE

SCHEIBER HUGÓ

– a mitologikus szám a publicitás kapcsán inkább riasztó –, amíg sikerült kiadnia Scheiber Hugóról szóló monográfiáját. A kiadók elzárkózása, a lagymatag érdeklődés ellenére úgy gondolta, a magyar művészet(történet)nek szüksége lesz majd erre a teljesen önálló utat járó, majd hogyanem festőelődök és festőutódok nélkül álló alkotóra. Most, hogy magánkiadásban végre megjelent ez a monográfia, Scheiber Hugó bizonyosan megmenekült az akadémiai elfeledtetéstől. Haulisch alapos, körültekintő elemzésében felvázolódik a magyar viszonyok és a művek különös kapcsolata. A nálunk rövid ideig megtúrt avantgárd szellemisége, a cirkuszi világon nevelkedett és az expresszív megoldásokra érzékeny festő kompozíciós készsége, a modernizmus első lendületének szinte ájult sebességmámora egészen egyedi utakat jelölt ki Scheiber művészetének.

A szerző feltérképezte a korabeli sajtót, a Scheiber-festmények születési körülményeit, az életműben testet öltő életrajzot. Párhuzamokat állított fel a festő és a kor hasonló reakciói között, de elsősorban éppen a különbözőségeket emelte ki, azokat a vonásokat, amelyek következtében Scheiber elődök és utódok nélküli, egyedülálló magyar művész lett. A monográfus a hagyományos, történeti megközelítésű életműfeltáró módszer mellé egy másik, vizuális művekhez illően érzéki, szimbolikus módszert is bevett: hagyni beszélni magukat a képeket. A kötet vizuálisan is érzékeny stílusa, a megfogalmazás pontossága különlegesen érett, nemcsak a szakma, de a laikusok számára is képes visszaperelni a méltatlanul mellőzött és kigolyózott Scheiber Hugót a köztudatba.

Tudatosan vagy a témából adódóan Haulisch Lenke Scheiberen túl rendkívül időszerű általános kérdéseket vet föl. Például a műkereskedelem és a kultúrpolitika hazai kapcsolatának hiányát. Egy majdnem eltűnt festőnagyság újrafelfedezése nemcsak az aukciósházak érdeklődését befolyásolhatja, de a kortárs képzőművészet irányváltásait, vonzódásait is. Nem egy példa van a művészetek történetében arra,

hogy egy sokáig nem kellően értékelt alkotó évtizedekkel, esetleg évszázadokkal halála után egyszerre rátalál egy későbbi generációra, és fordítva, az utókor felismeri benne saját problematikájának autentikus megfogalmazását. Úgy vélem, a koncept hanyatlásával, az újfestőiség előtérbe kerülésével a jelen művészete magáénak érezheti Scheiber Hugót.

